

E L S S A F O N T

En la biografia del voltreganès Marquès de Remisa, famós banquer del Madrid isabellí, no em mancà ocasió de remarcar que la gent de la Plana de Vich, posseeix notòries aptituds mercantils. La vida dels seus industrials i comerciants prospera gràcies a llur innata laboriositat, a l'abnegat esperit d'estalvi que els fa crear renda en la mesura de l'austeritat, ensems també a l'honesta fama de bons pagadors i a la cauta moderació que caracteritza totes les seves actuacions. Aquesta darrera condició, palesament manifesta, els frena generalment per a contreure un risc major que el consentit pel petit marge d'error que la modesta economia de les seves empreses resisteix. I es que rarament manca als fills de la Plana aquella recelosa prudència expremuda del sentit de la mesura, que tant bé escau a l'home d'empresa, petita o gran, responsable per si mateix de les conseqüències econòmiques de llurs determinis.

Naturalment que les actuacions d'aquest estil, dins les possibilitats ja reduïdes de l'ambient que les volta, no ajuden a fer grans fortunes, com difícil fan que s'esdevinguin sobtats empobriments; però, si excepcionalment arriben a fer diners llargs, aleshores no deixen d'arriscar-se els vigatans a empreses importants; perquè no els hi manca ni ample propòsit per a concebre magnes projectes, ni pregon alè per a dur-los a bon terme.

D'aquella gent de la Plana que en el segon terç del darrer segle, va sobresortir, per raó de les seves rellevants actuacions mercantils i industrials, hom remembra una família que mereix especial recordança: la dels Safont.

No em consta que hagin estat mai biografiats. Aquestes notes lliguen referències i dades inquirides en intrascendent i vulgar recerca; però, segons crec, de publicació inèdita fins ara. Plau-me portar els Safont a les pàgines d'Ausa amb el prec de que si algun lector pogués facilitar-me mes notícies d'ells, vulgui ésser amable de proporcionar-me-les per mediació de la direcció d'aquesta publicació.

Josep Safont i Casarramona

Va néixer a Vich cap els primers anys del darrer terç del segle XVIII. Els seus avis paterns eren fills de Capolat, petit llogaret del Bergadà; els avis materns tenien velles arrels a la capital de la Plana. Contraigué matrimoni, l'any 1802, amb Maria Rosa Lluch i Maresch, nascuda a Vich, descendent d'uns avantpassats paterns originaris de Cardedeu, i dels materns provinents de Castellterçol.

De l'esmentat matrimoni nasqueren quatre fills: Josep, Jaume, Miquel i Manuel, i dues filles Esperança i Maria Teresa, casades, temps a venir, la primera amb Andreu Camprodón, peraire, hisendat de Taradell i mare del conegut poeta Francesc Camprodón i Safont, i la segona amb Gabriel Llanas, personatge que surt esmentat en l'epistolari balmesià quan l'il·lustre pensador es referí, incidentalment, a la forma de transferir diners de Madrid a Vich. Sense esser-me conegudes a punt cert les activitats industrials o comercials del dit senyor Llanas, hom sap que administrava

les propietats que els Safont posseïen a la comarca, exercint així mateix la corresponsalia a Vich de la casa de banca que el seu sogre i cunyat tingueren a Madrid, des del 1836 al 1866, any en què varen desaparèixer del registre de *Comerciantes Capitalistas*, com així s'anomenaven aleshores els homes de negocis dedicats a les incipients funcions bancàries.

La borsa, els canvis, els dipòsits de diners d'altri i el seu maneig no eren prou importants encara per a motivar una activitat exclusivament bancària; i a la banca es dedicaren, intermitent o reduïdament, els comerciants isabelins més importants.

Josep Safont i Casarramona va residir a Vich fins a darreries de la guerra de la Independència, en 1814, per a traslladarse totseguit a Barcelona. Són escasses les notícies que es tenen referents al seu comerç de cotó que feia venir de Mataró on tenia representants mentre visqué a Vich, encara que el fet de figurar en el seu testament dues masies i terres de conreu a la Plana, d'adquisició anterior a la seva anada a Barcelona, permet suposar que ja abans del seu canvi de residència era home d'un bon passar.

Durant l'estada a la capital catalana treballà en el comerç, essent sumministrador de l'exèrcit, incorporacions civils i botiguers a la menuda, especialitzant-se en importar queviures mallorquins. Segur que va sapiguer guanyar diners.

L'any 1830, després de fer testament instituint hereu universal el seu fill primogènit, i usufructuària a la seva esposa, va traslladar-se a Madrid. No tancà però el seu comerç barceloní, la direcció del qual va deixar a un apoderat.

La seva arribada a la capital va coincidir amb un temps propici per a negocis de circumstàncies, aviat millorades per a ell quan esclatà la guerra civil produïda a la mort de Ferrán VII. L'ambient econòmic en el qual va moure's Josep Safont i Casarramona ha estat força detallat en la biografia que vaig dedicar a la personalitat de D. Gaspar de Remisa, el patró de l'Aribau (1). La guerra, la desamortització, el mateix desgovern del país, les primeres manifestacions industrials, l'increment de l'agricultura i els inicis del capitalisme financer, motivaren sobrades ocasions per enriquir-se.

En combinació amb el també català Ceriola Sarri, es dedicà a suministrar a l'exèrcit i a facilitar préstecs de curt termini a l'esgotada hisenda pública que, en set anys de guerra carlina, del 1833 al 1839, va tenir de fer front a unes despeses de campanya, estimades per en Pita Pizarro en 21.000 000 000 de rals; exagerada xifra per a una època que, malgrat ésser el ral la unitat monetària, el poble comptava encara els diners per *cuartos y ochavos*.

El nom de Josep Safont apareix unit a l'exèrcit d'operacions, perquè no existia aleshores la Intendència Militar. Sovintejen les reclamacions per mancaments deguts al gran retard amb que el Govern pagava; encara l'any 1840 pledejava per tal de fer efectives les certificacions corresponents a l'anyada de 1837. Però el mateix fet d'italats irregularitats justificava els importants marges de benefici amb els quals s'exercia aquell comerç i els crescuts interessos que l'hisenda pública admetia en els préstecs que se li feien. No és fàcil d'imaginar el desgavell de l'administració de l'estat en aquel desmanegat període. D'ençà de l'any 1836 fins a 1840, per desdoblament, renovacions, acumulació d'interessos, danys i perjudicis, etc., un crèdit contra el govern podia convertir-se, si hi havia trassa, en un import equivalent al doble del

(1) Nascut a Sant Hipòlit de Voltregà l'any 1781. Morí a Madrid l'any 1847.

diner efectiu emprestat i perquè és cosa sabuda que l'Estat, sovint pagava amb títols de la Renda Pública adjudicada al baix canvi del moment; títols, que pel seu valor nominal, servien per a comprar els anomenats *bienes nacionales* que la Junta Desamortitzadora adjudicava en subhastes aparencades.

Josep Safont i Casarramona, tot i ésser un individualista d'una pessa, també sabia recórrer a associar-se amb altres persones. A més d'aquells tractes que tingué amb Ceriola, va lligar-se un temps amb els Beltran de Lis, importants homes de negocis valencians, a les ordres dels quals havia treballat Mendizabal a Cadix, agents a Madrid dels Rostchild d'Anglaterra mentre aquests no tingueren delegació pròpia.

En la darrera època de la seva vida va aficionar-se als negocis minaires. Ferro i plom principalment.

També intervingué en especulacions de terrenys sobre la gran quantitat de solars que, a Madrid, van produir-se amb motiu de la desamortització de Mendizabal. De tant en tant construïa cases i les venia.

Va morir a Madrid el 24 de febrer de l'any 1841, i la seva herència universal, tinguda per molt important, fou adjudicada al seu fill gran Josep.

Josep Safont i Lluch

Nascut a Vich el 5 de juliol de 1803, fou batejat el mateix dia a la Catedral.

Associat des de jove als negocis del seu pare, sapigué continuar-los amb renovadora empenya, que aviat l'enlairà a la mateixa alçada de Remisa (1), Sevillano, Gándara, Seoane, Carriquiri i Ceriola. Va ésser amic d'en Salamanca, a l'arrendament que ell obtingué per a la venda del paper sellat. Salamanca era arrendatari de l'impost i venda de la sal i en Safont i Lluch del paper sellat. Ambdós s'entengueren per a nomenar comuns dipositaris a províncies que venien ensems la sal i el paper sellat. També col·laboraren junts en la construcció del ferrocarril d'Aranjuez.

De les moltes activitats que en Safont i Lluch va emprendre mereixen ésser particularment assenyalades aquelles que han deixat mes rastre als arxius. Foren dues: el ja esmentat arrendament del paper sellat i l'establiment de l'important taller de metal·lúrgia que instal·là en el vell Palau de Monteleón, cap al límit nord de les afores madrilenyes a l'època isabelina, actual barri de Maravillas. En aquesta indústria utilitzava alguns metalls que procedien de les mines heretades, del seu pare, i fins i tot es possible que aital negoci fos conseqüència de les aficions mineres del seu mateix pare, ja esmentades.

La venda del paper sellat d'us obligatori per a formalitzar contractes i escriptures, constituí a Espanya un motiu d'ingrés per l'Estat d'ençà que en temps de Felip IV, l'any 1636, el comte-duc d'Olivares va inventar-lo. Donada l'escassetat d'ingressos que, perdudes les remeses d'Amèrica, patia la hisenda pública en el segon quart del segle XIX, quan el tresor públic difícilment recaptava 500/700.000.000 de rals, aquest capital suposava una certa importància, segons pot deduir-se de la següent estadística:

(1) «El Marqués de Remisa». «Un banquero de la Época Romántica». Ediciones del Servicio del Banco Atlántico. Madrid, 1953.

Any: 1822	Ingressat per venda del paper sellat:	18.000.000	rales
» 1835	»	15.051.957	»
» 1836	»	13.489.333	»
» 1837	»	12.357.592	»
» 1838	»	12.845.367	»
» 1839	»	16.578.761	»
» 1840	»	13.325.612	»

Finalada la guerra civil, en 1839, va produir-se un lògic augment d'aídal ingrés, encara que solament fos per la quantitat d'escriptures que existirien pendents de formalització, o ratificació, a les zones que D. Carles havia dominat establint paper de segell propi; documents que havien d'ésser substituïts per paper del govern venedor. Però, registrada l'any 1840 una baixa en la recaptació, varen sorgir comentaris de premsa i intervencions parlamentàries que preocuparen al ministeri, puix que el cap d'hisenda ingressà 2.500.000 rals de menys sobre l'import que originàriament havia pressupostat. *El Eco del Comercio*, diari progressista en el qual Pere Surrà Rull (eminència gris, ben gris, de l'Espartero en matèries d'hisenda pública), feia d'economista, començà a culpar al Govern d'incapacitat per administrar directament aital recurs.

Succeïa, certament, que els agents de l'Estat no eren prou diligents, essent molts els tractes i ocasions que es deixava d'utilitzar el paper sellat, sense que l'administració pública exigís el degut ús del mateix, donant-se el cas que els Registres d'hipoteques inscribissin assentaments, per transigències d'alguns funcionaris, sense obligar que les escriptures vinguessin degudament formalitzades en el corresponent paper timbrat. Conseqüència d'això va ésser que es llencés la idea d'arrendar la venda del paper sellat, comentant-se les excel·lències d'un procediment que permetria al govern conèixer per endavant, i exactament, l'ingrés que per aital concepte havia de recaptar, desentenant-se de vigilar el compliment de la seva utilització. Així va ambientar-se la cosa fins a donar lloc que l'Estat, quan fou ministre d'hisenda el català Surrà Rull, anunciés un concurs pel dia 5 d'octubre de 1841 que tindria lloc, simultàneament a Madrid, Barcelona, Cadix, Sevilla, Màlaga i La Corunya, ciutats capdavanteres aleshores en la llista de la tributació nacional.

El tipus mínim va fixar-se a 16.000.000 de rals, recaptació lleugerament superada l'any 1839, concedint cinc anys d'arrendament. La quantitat s'augmentava progressivament fins a un 10%, compte hagut de la major recaptació que es suposava aniria obtenint l'arrendatari durant la vigència del contracte. Es preveia el cas d'indemnitzacions al contractista si els enemics de l'Estat dominaven zones del territori nacional, en les que es suposava que poc paper sellat s'hi vendria.

El contracte va ésser adjudicat a D. Josep Safont pel tipus mínim, «por no haber mejor oferta», encara que en veritat no hi hagué més que la seva. La inhibició d'altres concursants motivà malicioses suposicions. Va dir-se que en Safont havia negociat la no presentació de possibles contrincants, i fins es murmurà del seu paisanatge amb el ministre.

Per a fer front a l'operació, en Safont movilitzà no menys de 15.000.000 de rals, perquè cal dir que una de les condicions del concurs exigia fer un dipòsit de fiança de 1.800.000 de rals al «Banco Español de San Fernando», i avençar 10.000.000 rals al Tresor Públic; la qual cosa feu ell a son risc i esforç personal.

La petita història dels cinc anys d'aquest contracte abundà en incidències i contrarietats suficients per a compadèixer a l'arrendatari. Alteracions d'ordre públic que feien volar a l'aire, fet a troços, el paper sellat; Ajuntaments sense diners que disposaven de les recaptacions del *sello* per a fer front a les seves necessitats; habilitats i defraudacions a càrrec de la picaresca administrativa; delegats i inspectors d'en Safont estesos per tot Espanya, Cuba, Puerto Rico i fins Filipines, que no complien bé, per arribar a la conclusió, segons l'arrendatari, de que hi perdia diners.

Aleshores volgué aconseguir una modificació de les condicions del contracte, invocant bon nombre de circumstàncies que no havien estat previstes en la convocatòria del concurs. Per això va recórrer a demanar dictàmen als millors advocats de l'època, polítics gairebé tots, els quals pagats amb bones minuts li aconsellaren que desistís de la seva pretensió; però li deurien restar agraïts i disposats a ajudar-lo en altres assumptes a mida que d'avocats en exercici passessin a ésser ministres.

Safont i Lluch, vençut l'arrendament, no va intentar la renovació. L'Estat va recuperar l'administració directa, i si bé es cert que obtingué majors recaptacions, els augments no foren, de moment, gaire més superiors; l'any 1846 ingressaren 18.000 000 de rals. Com la gent no el veié arrufnat, sino puixant, varen dir que havia guanyat una fortuna, i ningú volgué creure la veritat: havia deixat de guanyar, i això per en Safont era tant com perdre diners.

Però no havia perdut el temps. Durant la vigència de l'arrendament tingué oportunitat de donar col·locació a molta gent, cosa ben agraïda, que li permeté atendre recomanacions i fer favors. En definitiva, sortí de la que ell anomenava «su loca aventura», segur que no més ric, però situat immillorablement per a futures col·laboracions amb l'administració pública.

L'any 1844, D. Josep Safont i Lluch, amb *casa de comercio y giro* oberta al carrer *Ancha de San Bernardo*, cantonada a Montserrat, en edifici de la seva propietat, va comprar el vell palau de Monteleón, construcció que havia estat dirigida per Churriguera. Era un casalot que traspuava història: residència un temps de Felip V, durant el curt regnat de Lluís I, acollí més tard el Parc d'Artilleria i fou escenari de la gloriosa gesta del 2 de maig de 1808. Míg enrugat, l'Estat el vengué a Safont que va comprar-lo ba atíssim, perquè pagà de rigorós comptat. Tot seguit començà les obres destinades a muntar una de les millors fundicions de l'Espanya del seu temps i el taller metal·lúrgic més complert del centre i sur del país.

Les descripcions que d'aquesta instal·lació industrial es conserven són molt interessants, i acrediten —no més que aquesta hagués estat la seva única realització— les seves extraordinàries qualitats d'empresari i d'organitzador.

Habilità unes naus de fundició i laminat, a més d'altres de mecànica i serral·leria, disposant la col·locació de les màquines i distribució de les diferents seccions, d'acord amb un pla que ell mateix va imaginar tenint en compte les conveniències dels diversos processos de la producció. Sentia l'obsesió d'aconseguir el millor aprofitament de l'espai, del temps a emprar en el moviment dels materials, de la distribució del treball i del rendiment de la mà d'obra, demostrant preocupacions que, amb molts anys de ventafja, el consagren com autèntic precursor, a Espanya, dels moderns mètodes de racionalització del treball.

Disposava, entre altre maquinària, de cinc torns de diferents mides, un dels quals servia per a tornejar peces de 12 peus de diàmetre i 24 de llarg; altre per a roscar, a més d'un artefacte d'imponents dimensions per a ribotejar ferro. Instal·là cubilots de fosa amb major capacitat que els existents a can Bonaplata —un altre ca-

talà establert a Madrid després d'esser-li destruïda la seva indústria barcelonesa amb ocasió dels vandàlics fets de juliol de 1835— i millors també que els utilitzats a la fundició de Recoletos.

El seu programa era ambiciós. Va dir que fabricaria, i ho complí, estàtues de gran tamany; fanals per a la il·luminació pública; rellotges de torre; canons per la marina i l'exèrcit; màquines de vapor; ponts de ferro per a les línies carril·lieres que anaven a construir-se a Espanya per tal de substituir els de pedra; carrils de trens i grues per als ports.

També va construir els primers mecanismes nacionals destinats a obtenir «força de moviment utilitzant la corrent dels rius»; artefactes que possiblement empraria ell mateix per a explotar els primers aprofitaments hidràulics del riu Ter, obres que foren d'en Safont i Lluch.

La maquinària instal·lada a Monteleón va importar-la d'Anglaterra i França, on va contractar un enginyer, Mr Simian, i un ajudant Mr Demoulen, encomanant-los la direcció del seu polifacètic combinat industrial, fins al punt que un home actiu i absorbent com ell es resignaria a deixar la direcció en mans d'altri.

Safont i Lluch havia viatjat sovint per França i Anglaterra, sostenint l'opinió, en aquells temps de difícils comunicacions, que un home d'empresa no podia deixar de sortir del seu país, un cop l'any, per a mantenir-se al corrent de les innovacions que a l'extranger anaven produint-se.

Per tal de donar idea de la importància de la seva indústria, cal remarcar que donava feina a 95 obrers fixes, contractant a més divers peonatge al dia.

Existeixen antecedents de que beneficiava una mina de ferro a la província de Toledo a 100 kilòmetres de Madrid, on feia anar un reduït alt forn que li donava llingot per a la seva fundició.

No he sapigut esbrinar quin va ésser el final de la indústria establerta a Monteleón. Els darrers temps d'en Safont varen coincidir amb l'establiment a la capital dels germans Sanford, uns anglesos que muntaren una important fundició i tallers, d'acord amb els més perfeccionats mètodes del moment. Molt possiblement que la presència dels Sanford degué contribuir a desplaçar els successors d'en Safont.

Mesonero Romanos, l'escriptor costumista madrileny, secretari que fou de la Caixa d'Estalvis de l'època, explica en un capítol de les seves memòries que, volent el Consell de la Caixa animar les activitats de l'esmentada institució, va demanar que les personalitats residents a la capital contribuïssin a apoïar-la, i diu que en Safont va ajudar-hi amb molt bona disposició, acudint amb altres prohoms a despatxar el imponents els diumenges al matí, que era el dia de més moviment en la Caixa.

La casa de banca dels Safont va tenir rellevant presència a la Borsa de Madrid; una Borsa dedicada quasi exclusivament a contractar, de comptat i a plaç, el Deute Públic i la colització dels canvis amb les places de l'interior i estranger; ambdues activitats amb moderada importància, excepció feta de les èpoques de *boom*, com va succeir entre els anys 1844 i 1846, període en el qual foren colitzades temporalment les primeres accions que va conèixer el mercat mobiliari espanyol.

Els diaris contemporanis d'en Safont publicaven, de temps en temps, notícies referents a la seva persona que tenen marcat regust de gazetilla suplicada o pagada, però que donen idea de la seva dinàmica activitat. Galdós, en un dels seus *Episodis Nacionals*, (*Bodas Reales*), movent a un dels seus personatges imaginaris dins l'ambient capitalista de l'època, el presenta esperant gaudir d'un bon negoci que diuen es

preparava a fer en Safont, traspasant a una companyia francesa la concessió per a establir el gas a Madrid.

.

Es difícil d'establir la filiació política de Safont i Lluch. No manquen indicis de que va simpatitzar amb els progressistes; més, si progressista fou, no arribà a l'extrem d'admetre compromisos de partit. Per això tenia bons amics del costat moderat i a la Unió Lliberal. La continuïtat dels seus afers industrials i financers l'obligaria a mantenir-se en bona relació amb tots els partits i fraccions que passaven pel poder perquè el desenrotllament dels seus assumptes dependria, freqüentment, de la bona relació que pogués mantenir amb el govern del dia, i majorment amb qui regentés la cartera d'hisenda. L'anècdota que seguidament explicaré, me la varen contar atribuint-la a Safont una vegada; i altra vegada dient-me que el protagonista va ésser en Sevillano, un banquer també de molta empremta. De qualsevol dels dos que hagi estat explica —perquè no m'agradaria dir que justifica— la facultat d'adaptació que sovint han de posseir els homes de negocis. Depenent mes o menys del favor governamental, no poden ells resignar-se a començar o cancel·lar activitats segons vagi canviant la orientació política del país.

Diuen que la cosa passà així: Mon, per primera vegada ministre d'hisenda, havia de suportar cada migdia la visita de Safont. Q d'en Sevillano? Donguem per convingut que fou el vigatà, disposats a rectificar si es provés el contrari.

D. Alexandre Mon (en Bravo, Murillo i ell —sens oblidar que va existir Salaverria— foren els dos millors hisendistes de l'Espanya isabelina), necessitava tolerar pacientment la visita d'aquell contractista de préstecs tan vinculat als embolics de la exhaurida administració pública. El banquer, diàriament testimoniejava a n'en Mon les seves deferències d'amistat i oferiments d'homenajes d'ajudar-lo a trobar solucions als problemes del dia, i de pas... fer alguna operacioneta. Va cessar D. Alexandre, i trigà no menys de sis anys a ésser nomenat altre vegada cap de la hisenda espanyola, sense que durant aquella llarga cessantia existís ocasió de que es tractessin; però va succeir que el mateix dia del seu nou enlairament al ministeri, al punt del migdia, comparegué en Safont per a visitar-lo. En veure'l entrar al seu despatx, adoptant un aire sorrut, diuen que en Mon li digué: Quants anys fa que no ens veiem? La contesta fou ràpida i... justificativa: —Senyor ministre: jo he continuat venint en aquest despatx cada matí a les dotze. Qui va deixar de venir es Vostè. No varen explicar-me si els dos rigueren a l'hora; pot ser que no, perquè en Mon tenia sovint reaccions de mal geni. A una de les seves intemperàncies es degué, el dia 21 d'octubre de 1844, que la minoria balmista es retirés de les Corts. Va tenir el poc parlamentari acudit, imperdonable per a un ministre, de remarcar com a «proceder ratero» la tramitació seguida per aquells digníssims diputats en plantejar una esmena relacionada amb la dotació del culte i clerècia, motivant que el cavalleresc marquès de Viluma, cap de la minoria, no tenint al costat el preclar Balmes, mentor seu, perquè en aquell temps la llei electoral no permetia que els sacerdots fossin diputats, prengué l'exabrupte pel cantó tràgic i seguit dels seus divuit companys abandonés definitivament el parlament.

Però, l'anècdota d'en Safont i Lluch més llarga d'explicar, perquè trigà anys a desarrotllar-se, és la que ara referiré: Mort el seu pare en 1841, ideà dedicar-li un gran funeral per a commemorar el primer aniversari. Per això, encarregà una solemnia *Missa de Requiem*, per a chors i orquestra, al cèlebre director del Conservatori

madrileny i de l'Òpera, el músic català Ramon Carnicer. Complí el mestre el seu comès, dins del plaç convingut, i presentà una Missa magna que el compositor, autor d'òperes famoses, considerà com la seva obra mestra; i cal fer constar que en Carnicer, encara que oblidat ara, fou un músic excepcional. Quan a l'exterior del Teatre Real, façana a la Plaça d'Orient, aixecaren estatuës als personatges majors de l'òpera, al costat d'en Rossini, Meyerbeer, Donizetti, l'únic espanyol que hi figurà fou en Carnicer.

Però arriba el moment de conèixer la factura, i aleshores en Safont va assabentar-se que li volien cobrar 40.000 rals per la Missa; preu que sumat a les fortes despeses que caldrien fer-se per a organitzar assaigs i funeral, degut al gran nom dels solistes, chors i músics que s'havien de reunir, motivà que la Missa i la factura fossin rebutjades. Aleshores va començar un plet que fou sonat, amb nomenament d'advocats, pèrits, etc., i publicació del fascicle que redactà el compositor italià Basili, en 1844, per compte d'en Safont, intentant demostrar que la Missa d'en Carnicer no valia més de 5 000 rals. En Baltasar Saldoni, altre català tingut en aquell temps per la màxima autoritat en música sacra, edità un segon opuscle, per compte d'en Carnicer, avaluant la missa en 92.000 rals; i encara sortí un tercer en discòrdia, el crític Serrano Fuentes, que donà per bo el preu de 40 000 rals; però en Safont no donava el braç a tòrcer, i en Carnicer va finir el plet de manera bastant original. Una tarda, des del balcó de la casa on vivia, davant d'un públic advertit del seu intent, esquinçà en mil bocins les partitures i les llençà al carrer, protestant solemne i irat contra aquell que no sabia estimar l'excelsitud del seu art. Acte seguit anuncià que deixava d'ésser músic, prenent la determinació d'arrendar una petita torneria de fusta, on, a la vista del públic, començà a treballar el dia següent. Aquesta activitat artesana per ell escollida, esqueia a la seva aptitud pels treballs manuals que de noiet havia après i exercitat a Tremp, el poble nadiu.

Un desagreujament col·lectiu organitzat pels apassionats del seu art; cloqué la ferida oberta en son amor propi, i el va fer tornar enrera, aconseguint amb l'homenatge que li rendiren enfutimar a en Safont; perquè enaltir i festejar a en Carnicer, objecte de les més entusiastes ovacions quan en el Teatre de la Cruz (no existia encara el Real), re: paregué batuta en mà, implicava evident intenció de mortificar a qui fou part contraria en el plet. Aquelles llargues incidències restaren popularitat a en Safont i li varen costar molts diners, puix que, entre els fascicles, notes als diaris, minuts de jutjat, d'advocats i peritatges, pagà molt més dels 40 000 rals que en Carnicer havia demanat. Així es va perdre la Missa de Requiem, encara que, revisant els documents judicials de l'embullat plet, a la vista dels testimonis que s'aportaren per a discutir els seus mèrits artístics, podrien seleccionar-se alguns cantables i part dels chors que permetrien reproduir-la parcialment.

Certa vegada vàreig tenir a la mà un retrat litogràfic que en Safont i Lluch, proper als quaranta anys, va fer-se gravar a París. Tenia indiscutible aire pagesivol; però els trets de la seva fesomia feien venir a la memòria aquella dita del Dr. Letamendi: «No conec cap rostre ni caràcter de predestinats a ésser pobres; però sí de predestinats a no ésser-ho mai».

Morí a Madrid en l'opulència, sense deixar successió directa, el 31 de desembre de l'any 1861. En els diaris del mes de novembre sovintejaren referències a la greu malaltia que patia «el acaudalado banquero y hombre de negocios que tanto ha sabido hacer por la prosperidad y progreso de nuestra nación». A la seva mort no faltaren ditiràmics elogis dedicats a la memòria de l'Excelentíssim Senyor Josep Safont i Lluch, Cavaller de l'ordre de Carles III. Digueren que a l'enterrament acu-

diren moltes personalitats de la política. Alguns eren moderats, altres de la Unió Lliberal i també dels progressistes. Entre aquests s'hi comptava Pascual Madoz, Aguirre, Nazari Carriquiri, Eduard Gasset i Pere Moret; els altres eren representats per Bravo Murillo, González Bravo, López Ballesteros, i, lluint el seu millor tandó, no hi faltava en Salamanca. Ell recordaria que el difunt l'havia ajudat en la construcció del carril d'Aranjuez amb els seus cinquanta quilòmetres de línia que trigaren sis anys llargs a ésser estesos...

El seu hereu fou Jaume Safont i Lluch, el seu immediat germà, que tampoc tingué descendència directa, per quan a l'hora de fer testament instituí hereua a una neboda seva, Josefa Safont i Quiroga, filla d'en Manel, el darrer dels quatre germans Safont i Lluch.

Fa uns anys parlant dels Safont a Vich, vaig recollir indecises recordances de l'esmentada família. Em contaren que el Castell de Montesquiú havia estat de la seva propietat i també certes finques a Vich i a la Plana. Igualment existia encara una feble memòria de l'ostentació amb què alguna vegada compareixien els Safont a Vich i també de la fama que tenien d'ésser rics i influents a Madrid.

Hom treia la impressió de què no hi havien a la comarca descendents seus a l'hora present.

Em referiré per últim a una confusa relació que, segons m'explicaren, atribuïa a un Safont la mort per desgràcia en intentar passar un riu. Viatjava en cotxe de mules i, freturós d'arribar a lloc, s'entossudí en travessar una corrent impetuosa contra el consell dels riberencs. «Les mules d'en Safont no es deturen per res del món», diuen que digué. I entrant a la correntia, les aigües esvalotades i arrossegadores engoliren cotxe, viatgers i mules...

J. M. RAMÓN DE SAN-PEDRO